

Arbeidstilsynet

VÅR DATO
06.02.2017
DERES DATO

VÅR REFERANSE
2016/45403 33569/2017
DERES REFERANSE

1

VÅR SAKSBEHANDLER
Maria Zahlsen
Aleksander Ribe
Jan Vilhelm Bakke

Direktoratet for byggkvalitet
Postboks 8742 Youngstorget
0028 OSLO

HØRING - FORSLAG TIL NY BYGGTEKNISK FORSKRIFT (TEK17)

Arbeidstilsynet viser til brev fra Direktoratet for byggkvalitet datert 10. november 2016 vedrørende forslag til ny byggteknisk forskrift (TEK17).

Formålet med endringene har vært å gjøre forskriften mer brukervennlig, i form av språklige og strukturelle endringer, med forenkling og tydeliggjøring av krav. Enkelte endringer vil ha en grenseflate mot Arbeidstilsynets krav og saksbehandling i byggesaker. Selv om Arbeidstilsynet ikke forvalter TEK, har dennes krav og veiledninger klar betydning for vår saksbehandling.

Arbeidstilsynet har følgende merknader til forslagene:

§ 1-3 litra l – Rom for varig opphold

Definisjonen er sentral for når krav gjelder i flere bestemmelser. Det er her forsøkt klart angitt hva som anses som varig opphold. I utgangspunktet er en slik klar avgrensning positiv. En slik definisjon *kan* imidlertid være problematisk i praksis både generelt og i forbindelse med konkrete krav, for eksempel dagslys.

En slik avgrensning kan etter Arbeidstilsynets vurdering for eksempel være problematisk på grunn av redusert fleksibilitet ved senere ønske om omdisponering av arealet. Dersom deler av et lokale er planlagt og godkjent med arealer som ikke faller inn under definisjonen av rom for varig opphold, og dermed for eksempel mangler dagslys, vil dette sette en klar begrensning i bruken nå, og i fremtiden. Det er også slik at bygningens plassering og utforming gjør at man ved senere ønske om omdisponering av bruk, i praksis ikke *kan* ivareta krav til dagslys i de deler som ikke er planlagt som rom for varig opphold.

Arbeidstilsynet erfarer at lokaler, etter at tillatelser er gitt, i en del tilfeller brukes uavhengig av forutsetninger for godkjenning, og slik at arealer opprinnelig tiltenkt arbeid av helt kortvarig karakter, senere tas i bruk til faste arbeidsplasser, uten at man samtidig for eksempel ivaretar krav til dagslys.

En innføring av en definisjon som foreslått, med konsekvens at krav ikke må ivaretas for rom som faller utenfor definisjonen, krever høy grad av bevissthet hos aktører og brukere i alle ledd (se nærmere om dette i kommentarer til § 13-7).

Oppheving av gjeldende § 12-14 om varemottak

Bestemmelsen i TEK10 om varemottak foreslås opphevet med henvisning til at arbeidsplassforskriften ivaretar krav, og at det ikke er hensiktsmessig med dobbeltregulering. Arbeidstilsynet er av den oppfatning at krav til varemottak med fordel kan vurderes videreført i

TEK17. Arbeidstilsynet erfarer at det per i dag, på tross av krav både i TEK og arbeidsplassforskriften, ofte er utfordringer knyttet til ivaretagelse av krav på dette punkt. Arbeidsplassforskriften angir ikke konkrete krav til varemottak, og etter Arbeidstilsynets oppfatning vil en videreføring av bestemmelsen i TEK17 bidra til å øke bevisstheten rundt ivaretagelsen av dette kravet.

§ 12-9 – Bad og toalett

Det foreslås å oppheve krav til ett universelt utformet toalett i hver etasje i arbeidsbygning. Begrunnelsen er at arbeidsplassforskriften har krav til virksomhetens tilgang til HC-toalett. Arbeidstilsynet mener dette er noe upresist. Arbeidstilsynets krav om HC-toalett må utledes av tilretteleggingsplikten som følger av aml. § 4-1 femte ledd, jf. arbeidsplassforskriften §§ 2-4 og 3-7. Når det gjelder plassering av HC-toalett fremkommer dette også av §§ 2-4 andre ledd og 3-1.

§ 13-7 – Lys

Det foreslås at formuleringen i TEK10 om at rom for varig opphold skal ha vindu fjernes. Tilfredsstillende dagslys må dermed ikke komme fra vindu, men kan komme fra glassvegg, glassfasade e.l. Videre foreslås det blant annet å fjerne dagens «10 %-regel», men beholde regelen om 2 % gjennomsnittlig dagslysfaktor.

Arbeidstilsynet oppfatter at definisjonen av rom for varig opphold, som foreslått i § 1-3 litra l, vil kunne føre til at noen rom i arbeidslokaler ikke vil ha krav til dagslys. Det foreslås i tillegg en ny preakseptert ytelse i bestemmelsens annet ledd litra b, hvor det legges opp til at *der ikke hele arealet i et rom er tiltenkt som oppholdssone, er det tilstrekkelig at oppholdssonen(e) har en beregnet gjennomsnittlig dagslysfaktor på 2 %*.

Når det gjelder forslag om ny preakseptert ytelse i § 13-7 annet ledd litra b, oppfatter Arbeidstilsynet at det i utredningen gjort for Direktoratet for byggkvalitet ikke anbefales en slik innretning på grunn av redusert fleksibilitet ved senere ønske om omdisponering av arealet. Arbeidstilsynets vurdering er i tråd med dette. Dersom deler av lokalet mangler dagslys vil dette sette en klar begrensning i bruken nå, og i fremtiden, til annet enn arbeid av kortvarig karakter, jf. kommentarer til forslaget i § 1-3.

Bygninger skal ivareta behov over tid, og etter Arbeidstilsynets syn vil grunnleggende krav som dagslys best ivaretas med løsninger som ikke forutsetter en spesifikk organisering av driften i lokalet. Arbeidstilsynet erfarer at bruk av lokaler omdisponeres etter at tillatelser er gitt, uavhengig av forutsetninger for godkjenning, slik at arealer avsatt til arbeid av helt kortvarig karakter e.l., senere tas i bruk til faste arbeidsplasser, uten at man samtidig ivaretar krav til for eksempel dagslys. Disse hensyn gjør seg enda mer gjeldende dersom man i tillegg til å redusere hvilke rom som skal ha dagslys, også åpner for at deler av de rom som skal ha dagslys likevel ikke må ha dette utenfor planlagt oppholdssone. Ved å legge opp til at deler av rom for varig opphold, som på planleggingsstadiet er tenkt å ligge utenfor oppholdssone, ikke må oppfylle krav til dagslys, har man en klar risiko for at også disse arealene vil bli tatt i bruk på annen måte enn forutsatt.

Arbeidsgiver/leietaker har ansvar for å ivareta kravet til et fullt forsvarlig arbeidsmiljø for sine arbeidstakere. Dette forutsetter kunnskap om krav og hvilke forutsetninger som ligger til grunn for bruken av arealene. Ved utleie av lokaler forutsetter dette i praksis at tiltakshaver/utleier må informere leietaker og andre brukere om at arbeidslokalene må innredes og utnyttes innenfor

nettopp de betingelser for bruk som er gjeldende. Her er det betydelig rom for at relevant informasjon ikke når sluttbruker.

Arbeidsplasser uten tilstrekkelig dagslys vil på kort og lang sikt kunne medføre helsemessige konsekvenser for arbeidstakerne. Forskning viser at tilgang til dagslys fremmer helse, trivsel, læring og produktivitet. Redusert og manglende tilgang til dagslys vil kunne ha flere negative effekter på helsen, særlig søvnhelse. Svingningene i sollys er den viktigste fysiologiske faktor for styring av døgnrytmen. Nyere forskning viser at døgnrytmeforstyrrelser er et stort og sannsynligvis økende arbeids- og folkehelseproblem, som blant annet synes å kunne bidra til nevrodegenerative sykdommer. (Bakke JV. Dagslys, utsyn og helse i nye og energieffektive skolebygg. Dagslys og utsyn er nødvendig for helse, trivsel, produktivitet og læringsmiljø! Helserådet 2016 ;11;6-11. Helserådets numre kan lastes ned fra <http://www.helsebiblioteket.no/samfunnsmedisin-og-folkehelse/helseradet>).

Man bør etter Arbeidstilsynets vurdering utvise varsomhet med å legge opp til en preakseptert løsning basert på en gitt fremtidig disponering av arealene som i alle fall *kan* fremstå som usikker ivaretatt i bruksfasen. De hensyn og behov som forslaget søker å ta opp i seg er nok mulig i tilstrekkelig grad ivaretatt gjennom forslag til definisjon av rom for varig opphold og dennes betydning inn i forhold til ulike krav.

En slik varsomhet for endringer støttes av den usikkerhet vi oppfatter at forslagets underliggende utredninger gir uttrykk for knyttet til konsekvenser av forslagene av definisjon av rom for varig opphold og preakseptert ytelse med oppholdssone(r).

For det tilfelle at forslaget til formulering av preakseptert ytelse videreføres må det som et minimum i tilfelle komme klarere frem hva som er oppholdssone(r). I den grad dette ikke nærmere fastsettes, og slik sett overlates til aktørene selv å gi meningsinnhold, styrkes bare de hensyn/innvendinger som er nevnt over ytterligere. Slik vi vurderer må oppholdssone(r) i tilfelle naturlig knyttes til tiden man oppholder seg i «sonen». En «oppdholdssone» må da være noe mindre/kortere oppholdstid enn det som er lagt til grunn for det mer omfattende «varig opphold».

Av hensyn til utsyn bør ikke formulering i dagens § 13-12 andre ledd om vindu fjernes. Dagslys fra glassvegg, glassfasade, glassbygggesten og lignende er utilstrekkelig i forhold til utsyn. Se også merknader knyttet til § 13-8.

§ 13-8 – Utsyn

Det uttales i høringsnotatet på side 124 at kravet om at rom for varig opphold skal ha vindu foreslås fjernet. Arbeidstilsynet oppfatter at kravet til vindu i forhold til dagslys foreslås fjernet, mens krav til vindu i forhold til utsyn opprettholdes, jf. utkast til § 13-8. Kravene til dagslys og utsyn er to krav som står i tett sammenheng. Dersom det legges opp til at man skal kunne ivareta krav til dagslys på en annen måte enn det som samtidig ivaretar utsyn (tradisjonelt vindu), må det som et minimum være en tydeligere kobling som presiserer at rom for varig opphold skal ha vindu for å ivareta krav til utsyn selv om annen løsning velges for å ivareta krav til dagslys.

Når det gjelder viktigheten av utsyn vises det blant annet til at utsyn øker evne og mulighet for å orientere seg i verden (geografisk og i rommet), og har positive helsegevinster både fysisk og psykisk. Studier viser at arbeidstakere som har utsikt gjennom vindu har økt produktivitet sammenlignet med arbeidstakere som ikke har utsikt (Heschong L 2003: Windows and Offices:

A Study of Office Worker Performance and The Indoor Environment. California Energy Commission. http://h-m-g.com/downloads/Daylighting/order_daylighting.htm). Arbeidstilsynet viser også til det som ovenfor er nevnt knyttet til dagslys, om fleksibilitet ved ønske om omdisponering av arealet, og knytter de samme innvendingene til bestemmelsen om utsyn.

Med hilsen
Direktoratet for arbeidstilsynet

Gry Singsaas
avdelingsdirektør, Lov og regelverk
(sign.)

Maria Zahlén
rådgiver, Lov og regelverk
(sign.)

Dette brevet er godkjent elektronisk i Arbeidstilsynet og har derfor ingen signatur.